

KLASSIKKO

Stuart Hallin monimutkainen suhde Marxiin

Gregor McLennan (toim.) (2021) *Stuart Hall: Selected Writings on Marxism*. Durham: Duke University Press. 364 s.

JAMAICALAISSYNTYINEN brittisosiologi Stuart Hall (1932–2014) on 1900-luvun jälkipuoliskolla ja 2000-luvun alussa vaikuttanut yhteiskuntaa ja kulttuuria tutkinut teoreetikko ja aktivisti. Nykyisin hänet tunnetaan kulttuurintutkimuksen voimahahmona ja yhtenä tieteenalan perustajista (Henriques 2018, 12). Hall johti Centre for Contemporary Cultural Studies -yksikköä Birminghamin yliopistossa 1970-luvulla. Hänen merkityksensä kulttuurintutkimuksen klassikkona on suuri, ja se on vieläpä kasvanut viime vuosina.

Vuonna 2019 *Kulttuurintutkimus*-lehdessä Hallin ajankohtaisuudesta haastateltiin mediakulttuurin tutkija Mikko Lehtosta ja kirjallisuuden tutkija Olli Löyttyä, jotka olivat julkaisseet juuri kokoelman Hallin esseitä. Lehtonen ja Löytty näkivät Hallin ajatuksissa paljon annettavaa suomalaiselle keskustelulle rasismista, rodullistamisesta ja valkoisuudesta, sillä Hall oli myös taustansa vuoksi ulkopuolisuuden kokija Britanniassa ja kykeni katsomaan ympäristöään ikään kuin ”vieraan silmin”. (Kuusela 2019, 45–49.) Kun individualismi ja riippumattomuus korostuvat yhteiskunnallisissa nykykeskusteluissa, Hall näyttääkin nostavan teksteissään esiin ihmisten keskinäiset riippuvuussuhteet ja identiteetin rakentumisen yhteiskunnalliset olosuhteet. McLennanin koostamassa esseekokoelmassa nousee esiin myös marxilainen yhteys yhteiskunnan taloudellisiin ja tuotannollisiin olosuhteisiin, joiden vaikutus on muuttunut yhä merkityksellisemmäksi viimeistään vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen.

Hall kirjoitti teoreettiset pohdintansa erityisesti esseinä ja muina lyhyinä

teksteinä, jotka usein osallistuivat ajankohtaisiin keskusteluihin. Duke University Pressin julkaisema sarja Stuart Hallin esseekokoelmia on koottu teemoittain jaotelluiksi teoksiksi. *Selected Writings on Marxism* -kokoelmaan on valittu Hallin marxilaisuuteen liittyviä tekstejä, joista osa on yhteiskirjoitettuja. Vuonna 2021 julkaistun kokoelman on koostanut, toimittanut ja lyhentänyt Hallin opiskelijana ollut sosiologi Gregor McLennan.

Kirja on jaettu kolmeen osioon, joissa kussakin on kolmesta viiteen esseetä: teoreettiset luennat (*Theoretical Readings*), temaattiset katsaukset (*Thematic Overviews*) ja erkanemispisteet (*Points of Departure*). McLennan on kommentoinut esseitä ja Hallin suhdetta marxilaisuuteen perusteellisesti pitkässä esipuheessa ja kunkin kolmen osion päättävissä kommenttiartikkeleissa. Esseekokoelma siis edustaa myös toimittajansa valintoja. Hallin esseistä voisi valikoida myös hyvin erinäköisen kokoelman, kuten McLennan korostaa esipuheessaan: monet näkevät Stuart Hallin teksteissä Marxin vaikutuksen läpi Hallin tuotannon, mutta toisaalta jotkut esitykset hänen tuotannostaan jättävät marxilaisuuden pikemminkin sivuun.

Kokoelmaan on otettu mukaan essee "*The Problem of Ideology: Marxism without Guarantees*", josta poimittu fraasi "ilman takeita" on nähty leimallisena Hallin asenteille politiikkaa kohtaan. McLennan on koostanut kokoelman siitä näkökulmasta, että hän näkee Hallin välittäjänä tai sovittelijana marxilaisuuden sisäisten jännitteiden välillä ja toisaalta marxilaisuuden, jälkimarxilaisuuden sekä ei-marxilaisuuden teoriaristiriitojen välillä. Toimitustyössä on McLennanin mukaan myös pyritty tekemään tekstejä luettavammaksi yleisölle. Tämän voi lukijana ymmärtää: varsinkin Hallin vanhemmat esseet ovat tiivistä teoreettista pohdintaa ja analyysiä Marxin omista, helposti vaikeatulkintaisista teksteistä.

Kirjan osiot liittyvät Hallin tieteilisen uran vaiheisiin ja niiden erilaisiin näkökulmiin suhteessa marxilaisuuteen. Ensimmäisen osion teoreettisissa luennoissa Hall pohdiskelee marxilaisuuden sisäisiä ongelmanasetteluja ja jakoja ja yrittää löytää teorian toimivimmat osat. Tämä osio on kaikkein pisin. Sen aloittaa essee, joka on Hallin luenta Marxin *Vuosien 1857–1858 taloudelliset käsikirjoitukset eli Grundrisse* -julkaisun (1857) johdantoluvusta. Teksti sukeltaa syvälle teoreettisiin pohdintoihin Marxin metodista ja tavasta, jolla metodi on johdantoluvussa muotoiltu. Metodipohdintojen jälkeen Hall jatkaa kapitalististen tuotantorakenteiden ja ideologioiden (eli marxilaisittain perustan ja ylärakenteen) välisen toimintalogiikan pohtimista. Hall analysoi runsain esimerkein marxilaisen teoriaperinteen ongelmia ja kiistakysymyksiä, kuten esimerkiksi historismia ja sitä, että ylärakenteen käsite tarvitsee eronteon ideologian ja teorianmuodotuksen välillä. Lisäksi hän problematisoi perustan ja ylärakenteen suhteiden käytännön merkitystä yhteiskuntaluokille ja luokkaristiriidoille. Kiinnostavaa on myös, että Hallin ratkaisu mainittuihin teoriaongelmiin on tarkastella Marxin omia kirjoituksia ja nostaa niistä esiin kriittisiä näkökulmia esimerkiksi essentialismiin ja historismiin.

Toinen osio tarjoaa temaattisia katoksia marxilaisiin näkökulmiin kirjallisuudessa ja poliittisissa kysymyksissä.

Artikkelit avaavat käytännönläheisesti myös 1970- ja 1980-lukujen yhteiskunnallisia tilanteita ja keskusteluja, varsinkin Britanniassa. Ensimmäinen, katsaus alakulttuureista, on esipuhe nuorisokulttuureita käsittelevään kirjaan. Teksti nostaa esiin Britannian luokkakulttuurit ja tarkastelee niitä gramscilaisesta hegemonian ja luokkataistelun viitekehyksestä, jossa hallitsevan luokan kulttuurit pyrkivät sovittamaan tavat katsoa maailmaa omaan viitekehykseensä ja vastakulttuurit edustavat työväenluokan nuorison taistelua. Luku "*Black Crime, Black Proletariat*" käsittelee mustien rikollisuutta ja proletariaattia. Kriittikkiä saa osakseen mm. Marxin *Lumpenproletariat* (ryyryköyhälistö) -käsite: Marx esitti "ryyryköyhälistön" epäluotettavana liittolaisena. Ajatuksen varhaisia esitystapoja on Hallin mukaan myös ymmärretty marxilaisessa teoriassa turhan kaavamaisesti, koska yhteiskuntarakenne on muuttunut 1800-luvun jälkeen. Hall purkaa käsitettä ja ehdottaa vaihtoehtoisia tapoja katsoa "ryyryköyhälistöä" esimerkiksi tarkastelemalla työttömän mustan väestön aktiivisia selviytymisstrategioita. Viimeisenä "*Variants of Liberalism*" -luku esittelee liberalismien muotoja teoriapainotteisempana historiakatsauksena.

Erkanemispisteet-osiossa Hall ottaa etäisyyttä marxilaisuuteen. Nämäkin tekstit sisältävät sekä positiivisia että negatiivisia kriittisiä huomioita aikansa marxilaisen teorian kehityssuunnista. Mukana on esseitä, jotka ovat osa pidempää teoriapainotteista väittelyä Louis Althusser -kriitikistä toisten teoreetikkojen, E. P. Thompsonin, Bob Jessopin, Simon Bromleyn ja Tom Lingin kanssa. Hallin mielestä Thompson oli *Poverty of Theory* -kirjassaan (1978) epäreilusti syyttänyt Althusserin teoriaa puutteelliseksi kontribuutioksi marxilaisuuteen ja esittänyt sen liian irvikuvamaisesti. Osion aloittaa ylistävä arvio tuolloin juuri edesmenneen marxilaisen teoreetikon Nicos Poulanzasin (1936–1979) viimeiseksi jääneestä kirjasta. Osion päättävissä luvuissa siirrytään postkolonialismiin ja postmarxismiin.

Esseekokoelma tarjoaa kokonaisuutena paitsi kuvan Stuart Hallin

kehityksestä teoreetikkona suhteessa marxilaisuuteen, myös näkymän historiallisiin keskusteluihin Marxista, etenkin gramscilaisessa, althusserilaisessa ja myöhemmin esimerkiksi Foucault-vaikutteisessa viitekehyksessä. Toisaalta myös Britannian ajankohtaiset 1970–80-lukujen keskustelut politiikasta näkyvät kirjassa: työväenluokka ajettiin luokkataistelussa ahtaalle, kun oikeistohallitus toteutti brittiyhteiskunnassa vähävaraisiin ja matalapalkkaisiin kohdistuvia leikkauksia ja myi valtion omaisuutta. 1980-lukua leimasivat suuret mielenosoitukset ja työväenliikkeen, kulttuurialan sekä vasemmiston kritiikki uusliberaalia politiikkaa kohtaan. Usein Hall viittaa oikeistokonservatiivisia uudistuksia voimakkaasti edistäneen pääministeri Margaret Thatcherin politiikkaan. Hän debatoi kiivaan teoreettisesti Thatcherin ohjelmasta käyttäen sitä esimerkkinä ylärakenteen (ideologisen tason) toiminnasta.

Hallin näkökulma marxilaisuuteen näyttää siirtyneen 1970-luvun perusta-ylärakenne-keskusteluista ja muista marxilaisuuden sisäisistä teoreettisista väittelyistä 1980–1990-luvuilla kulttuurikeskeisempään, valta- ja Foucault-painotteisempaan näkökulmaan. Marxilaisuuden suosio olikin vajonnut pohjalukemiin kulttuurintutkimuksessa 1990-luvulle tultaessa, mikä on vaikuttanut myös tapoihin tarkastella Hallin marxilaisuutta. Vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen Marxin paluu tieteellisiin ja populaareihin keskusteluihin varsinkin kapitalismikritiikin kautta on osaltaan vaikuttanut siihen, miten Hallin suhdetta Marxiin on viime vuosina käsitelty.

Kirjan lopussa McLennan mainitsee Hallin kommentaarien siirtyneen 2000-luvulla jälleen suoraviivaisempaan, kärkevään ideologian ja uusliberalismin kritiikkiin; viimeiseksi jääneessä haastattelussaan Hall kritisoi teoreettisten keskusteluiden ajautumista ekonomismin vastustamisen kautta kulttuurisiin diskursseihin ja niiden analyysihin. Se on johtanut talouden unohtumiseen, vaikka taloudellinen taso muokkaa vahvasti kulttuuria. Hallin muuttuvia arvioita teoriakeskustelujen ongelmista voinee

peilata marxilaisuuden suosion nousun yhteiskunnallisessa keskustelussa 2000-luvulla. Kiinnostava vertailukohta on esimerkiksi taloustieteilijä Thomas Piketty (2024) *Pääoma ja ideologia* -kirja. Sen kapitalismikritiikki vaikuttaa olevan hyvin lähellä Marxin johtopäätöksiä, mutta Piketty analyysissä ideologian kehitys ei seuraa mitenkään väistämättömästi taloudellisia ja tuotannollisia olosuhteita, vaikka se legitimoikin omistavan luokan valintoja.

Esseekokoelma on hyödyllistä luetavaa kaikille, jotka ovat kiinnostuneet 1970–80-luvun marxilaisista teoriakeskusteluista ja niiden yhteydestä tuon ajan yhteiskunnalliseen todellisuuteen Britanniassa. Kirja valottaa marxilaisuuden historiallista yhteyttä kulttuurintutkimukseen. Tämä on erityisen arvokasta, sillä yhteys on vuosituhaten vaihteessa osin painettu historian hämärään ja kulttuurista käännettä on usein pidetty vastavirtauksena marxilaisuudelle. Kulttuurintutkimuksellisen ja Marxin näkökulmien vastakkainasettelu vaikuttaa jopa hieman ironiselta tarkasteltaessa, miten voimakkaasti Stuart Hall puolustaa marxilaista ajattelua varsinkin varhaisemmissa kokoelman esseissä. Minut lukeminen sai kiinnostumaan eri vuosikymmenten Marx-keskustelujen vertaamisesta toisiinsa: missä muodossa taloudellinen taso ja Marxin muut ajatukset ovat palanneet kulttuurintutkimuksen nykykeskusteluihin? Käsitys luokista, sukupuolesta, etnisyydestä ja identiteetistä on kehittynyt paljon erityisesti Hallin käymien keskusteluiden myötävaikutuksella.

CAMILLA KANTOLA

Kirjoittaja (VTM) on sosiologian väitöskirjatutkija Turun yliopistossa. Hän on tutkinut mm. luokkatutkimuksen historiaa Suomessa ja Britanniassa.

LÄHTEET

- Henriques, Julian & Morley, David (toim.) (2018) *Stuart Hall*. Lontoo: Goldsmiths Press.
- Kuusela, Hanna (2019) Miksi yhä vain Stuart Hall? Keskustelijoina Mikko Lehtonen ja Olli Löytty. *Kulttuurintutkimus* 36: 3–4, 45–48.
- Piketty, Thomas (2024) *Pääoma ja ideologia*. Helsinki: Into Kustannus.
- Thompson, Edward Palmer (1978) *Poverty of Theory*. Lontoo: Merlin Press.